

Čak i onda kada se dogodi ekonomski rast u razvijenim zemljama, ne postižu se ciljevi klimatske politike. Ostaje da se istraže drugačiji putevi ljudskog progresa.

Postoji više objašnjenja za "silazni trend stope ekonomskog rasta" koji se događa posljednjih nekoliko decenija u bogatim zemljama, a nedavno i u zemljama u usponu. Čak i medijski ekonomisti stidljivo počinju razmatrati hipotezu o svetu bez rasta, barem u tzv. razvijenim zemljama. To je slučaj u SAD u kojima je, prema Pol Krugmanu i Lari Sandersu, "sekularna stagnacija verovatna". U Francuskoj nas upozorava Tomas Piketi: "Da li je razumno kladiti se na rast i očekivati da će on rešiti sve naše probleme? Neće se rešiti suštinski izazovi sa kojima se suočavaju bogate zemlje". Danijel Koen nas pak podstiče: "Oslobodimo se zavisnosti od rasta".

Nekoliko lasti ne čini proleće, ali ovi primeri nisu beznačajni, iako nijedan ne uključuje suštinski faktor objašnjenja: iscrpljenost, koja je već na delu, većine prirodnih resursa od kojih zavisi rast. Metju Ozano, specijalista za vrhunac proizvodnje nafte, i Filip Bijuiks, stručnjak za fosilna goriva i minerale, su dostavili neosporne činjenice.

Kult rasta je toliko usađen u glave političkih dirigenata da čak i kada drže zapaljive govore o borbi protiv klimatskih promena žurno podsećaju kako rast ostaje imperativ. Fransoa Oland je avgusta 2015. svojim govorom u opštini Sasanaž, koja sa nalazi u departmanu Izer, postavio scenografiju za ovaj trend: "Znate da će Francuska biti zemlja domaćin Konferencije o klimi, ona stoga mora biti primer. Istovremeno, energetska tranzicija i uložiti klimatskih promena su izazovi za rast. Mi želimo da podržimo i stimuliramo rast. Na kraju krajeva, ako imamo mogućnosti da upotrebljavamo sredstva energetske tranzicije to znači da se događa rast." Nakon toga je francuski predsednik izgovorio reč "rast" četrnaest puta u roku od dve minute, naročito u sledećem nizu: "Moj cilj je smanjenje nezaposlenosti, a smanjenje poreza je način da se postigne veći rast. Ako ima više potrošnje, ukoliko postoji više poverenja, biće i više rasta. Sve je povezano sa rastom; rast nam može omogućiti smanjenje poreza, a smanjenje poreza može omogućiti veći rast".

Kako uopšte možemo pretendovati na to da budemo primer za promenu klimatske politike ako sve povezujemo sa rastom? Ova kontradikcija uopšte ne uznemirava lidere koji su pobornici nove religije "zelenog rasta", prema modelu: pretpostavljena tranzicija stimulira rast koji, pak, olakšava tranziciju. Bivši američki predsednik Džordž V. Buš je sumirao svoj ekološki kredo u sledećoj formuli: "Ekonomski rast nije problem već rešenje."

Kompatibilnost "zelenog rasta" i ograničenosti resursa je mit

Naravno, suočavanje sa klimatskim promenama i drugim manifestacijama ekološke krize zahteva ogromna ulaganja u obnovljive izvore energije, u izolaciju zgrada, energetska efikasnost, agroekologiju, održivi saobraćaj itd, i time omogućava rast. Ali, usredsređujući se

na specifične sektore čija ekspanzija je poželjna, ćutke se prelazi preko neugodnih pitanja. Koje se tačno aktivnosti i kakva proizvodnja nužno moraju smanjivati, uzimajući u obzir njihov negativan uticaj na klimu, biodiverzitet, ljudsko zdravlje i slično? Osim toga, koju proporciju fosilnih goriva je neophodno ostaviti u tlu ne bi li se ograničilo globalno zagrevanje? Ako je istina da ta proporcija treba biti između 60% i 80%, kako potvrđuju nedavne evaluacije, kakve to posledice može imati na globalni rast koji se još uvek najviše pokreće upravo zahvaljujući ovim gorivima? Još opštije, da li je ekonomski rast, koliko god mali bio, kompatibilan sa stopom smanjenja emisije štetnih gasova koja se danas zahteva da se ne bi prešao kritičan prag koncentracije u atmosferi?

Jednostavne projekcije ekonomiste Mišela Usona omogućavaju da se sve do 2050. utvrdi stopa rasta bruto domaćeg proizvoda – odnosno BDP po glavi stanovnika – koja je kompatibilna sa različitim scenarijima Međunarodnog panela za klimatske promene. Zasnovao ih je na pretpostavkama o smanjenju "intenziteta ugljen-dioksida po jedinici svetskog BDP-a". Zaključak: "Cilj GIEC platforme [prepolovljenost globalne emisije između 2010. i 2050] se može dostići kombinacijom vrlo optimističnih pretpostavki o stopi smanjenja intenziteta CO₂ po jedinici BDP-a [-3% godišnje, duplo više od stope koja se posmatra dvadeset godina] i prihvatanjem znatnog usporavanja rasta BDP-a po jedinici [prosečno u svetu 0,6% godišnje]. Što se tiče ambicioznijeg cilja – smanjenje emisije CO₂ za 85% do 2050 – on izgleda potpuno van domašaja." Ovaj cilj zateva drastičnu redukciju intenziteta CO₂ i apsolutnu redukciju BDP-a po jedinici.

To znači da je "zeleni rast" mit ako pretpostavimo, povezujući ova dva termina, rast koji bi bio kompatibilan sa ograničenim materijalnim resursima (fosilna goriva, minerali, obradiva zemljišta, šume, voda...) i sa striktnim ograničenjem klimatskih rizika i šteta koje se nanose okeanima, biodiverzitetu itd. Ali kako zamisliti svet oslobođen kulta rasta? Trebamo li prihvatiti društvenu regresiju u ime ekologije?

Poklonici rasta su ućaureni u obrasce mišljenja u kojima budućnost zapravo liči na reaktivaciju prošlosti. Oni zamišljaju kako kvantitet proizvoda i potrošnje možemo "ponovo pokrenuti" uz obilje reklamnih kampanja, uz pomoć politike planirane zastarelosti i života na kreditima. I neprekidno prežvakavaju njihov omiljeni argument: bez dovoljno snažnog i kontinuiranog rasta nema otvaranja novih radnih mesta, nema smanjenja nezaposlenosti! Ideološki trougao liberalnog fetiša rasta – kompetitivnost preduzeća proizvodi rast koji onda donosi posao – je žalosno pojednostavljenje. Ali ovo uverenje i dalje usmerava političke odluke.

Zapravo, glavni igrači neoliberalnog kapitalizma obožavaju nezaposlenost kao disciplinarno sredstvo koje im omogućava, s jedne strane, da koče zahteve za platom i, s druge strane, da

intenzifikuju i prekarizuju rad ne bi li uvećali profite. Nijedan plan ne može voditi drugačijoj ekonomiji, koja ne bi isključivo bila vezana za rast, ukoliko ne pokazuje da je "oporavak" dobrog života u očuvanoj okolini očigledno efikasnije sredstvo za prevazilaženje nezaposlenosti nego izlizani recepti liberalnog fetiša rasta.

Rast nije nužan za stvaranje radnih mesta, kao što je to slučaj u aktuelnom modelu koji se oslanja na stalnoj potrazi proizvodne dobiti: uvek proizvođiti više sa istom količinom rada. Prema ovom modelu, nikakav ili slab rast, rast koji je niži od proizvodne dobiti, vodi opadanju obima posla, samim time i obima radnih mesta, ako prosečno radno vreme po osobi ostaje nepromenjeno. Možemo naravno zahtevati da se preduzmu mere za smanjenje ili raspodela radnog vremena – to je čak najefektivniji odgovor na kratkoročnu i srednjoročnu nezaposlenost; međutim, time ne izlazimo iz okvira produktivizma.

Za tako nešto je potrebno zameniti stari softver "raspodele proizvodne dobiti", nasleđen iz "slavnih tridesetih godina" ili od fordizma, za onaj model koji raspodelu dobiti zasniva na kvalitetu i održivosti. Usklađivanje sistema proizvodnje i potrošnje prema kvalitativnoj logici "vođenja brige" (o ljudima, društvenim odnosima, objektima, biosferi...) stavlja kvalitet zajedničkih društvenih i ekonomskih dobara u središte ljudskih aktivnosti i politike: umerenost u pogledu kvantiteta, prosperitet u pogledu kvaliteta. Na taj način bi se suočavali i sa problemom nejednakosti, jer bi novi obrasci potrošnje bili pristupačni svima. To je glavni preduslov da narod u energetskej tranziciji ne vidi obeležje kaznene ekologije.

Održiva ekonomija daje smislenija radna mesta

Utvrđeno je, dakle, da održiva ekonomija koja polazi od ljudi, prirode i rada, privileguje low tech ("nisku tehnologiju", koje se razlikuju od high tech – "visoke tehnologije", ali ne zahteva manje inovacija), nudi više smislenijih radnih mesta nego aktuelna produktivistička ekonomija. Iz prostog razloga: za istu količinu, ali bez orijentacije na rast, treba očigledno više ljudskog rada da bi se nešto proizvodilo čisto, ekološki, zdravo, u dobrim uslovima rada i zaposlenja. Organska poljoprivreda, primera radi, zahteva otprilike 30% do 40% više rada nego industrijska i hemijska poljoprivreda za jednaku količinu voća, povrća, žitarica itd. Da li je ova vizija druge "velike transformacije" nerealistična? Ne, jer njena rešenja se već pomalo primenjuju diljem sveta. Ona funkcioniše i ima tendenciju da se širi, uprkos barážnoj vatri apologeta starog modela, koji i dalje zauzimaju vodeće pozicije. Mogu se videti mnogobrojni uverljivi primeri – u Indiji, Latinskoj Americi, Africi, SAD-u i u Evropi – u nekoliko tekstova i u nedavnim dokumentarcima, da ne govorimo o lokalnim iskustvima mreže kolektiva Alternatiba i udruženja iz Baskije Bizi! (što na baskijskom znači "živeti"). Od građana zavisi (najčešće uz zaobilaženje odgovornih političara a retko uz njihovu podršku) da li će se pobuniti i poopštiti logiku u kojoj će trijada kompetitivnost-rast /

konzumerizam / nedostojni poslovi – nezaposlenost ustupiti mesto drugačijoj
logici: kooperacija – dobar život / materijalna umerenost / pristojni poslovi – korisne
aktivnosti...

Izvor: glasnikokvir